

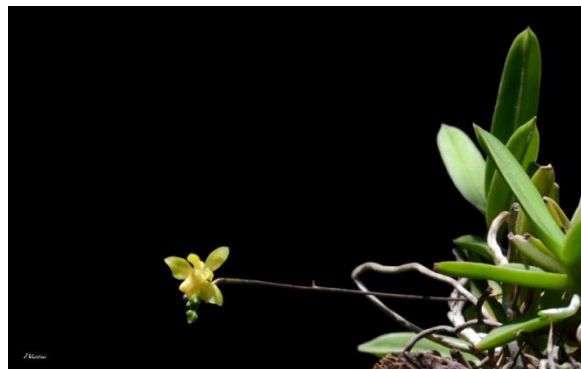
Lan Xương Cá Ninh Thuận: *Thrixspermum hystrix*

Anh Phạm ngọc Liên ở Ninh Thuận mới gửi cho chúng tôi 5 tấm ảnh của cây lan xương cá anh mới tìm thấy ở khu rừng thưa ở các huyện Ninh Phước, Ninh Sơn và Bác Ái, tỉnh Ninh Thuận.

Anh cho biết thêm là cây lan này mọc ở các vùng rừng nhiều nắng, khô hạn, trên các cây có tàn lá thưa và thấp. Là loài phong lan nhỏ, nhiều rễ phụ, thân cao từ 10 đến 15 cm, lá mọc đối cách dài 3-5 cm, rộng 1cm. Hoa to 1cm, màu vàng chanh, lưỡi hoa hình bầu ồng, có hương thơm, nở từng chiếc một và tàn trong ngày. Mùa hoa vào khoảng tháng 3-6 dương lịch.

Ảnh: Nhật Xa

Ảnh: Nhật Xa

Ảnh: Phạm Ngọc Liên

Năm 2007, trong mục Lan Rừng Việt Nam từ A-Z, chúng tôi kiểm kê được 21 giống *Thrixspermum* (species) trong số này không có cây lan nào phù hợp với những bức ảnh và chú thích về cây lan do anh Phạm ngọc Liên gửi cho. Nhưng trong các tài liệu, cây *Thrixspermum hystrix* là có những nét tương tự.

Orchid species

ITFS

Hình ảnh cây lan do ITFS (Identification Task Forces Submission) đáng tin cậy hơn cả vì là một nhóm chuyên viên nhận dạng của Hội Hoa lan Hoa kỳ.

Tuy nhiên lại có hình ảnh một cây lan khác, hoa tương tự nhưng cuống hoa lại phình ra như xương cá, nên vội vàng gửi thư hỏi lại Tiến sĩ Ron Mac Hatton là Trưởng nhóm và cũng là Chủ bút của tờ Orchid Bulletin, Hội Hoa lan Hoa Kỳ (American Orchid Society). Ông cho biết cây lan ở Ninh Thuận có thể là cây *Thrixspermum hystrix* nhưng vì không có mẫu hoa và cây này có nhiều biến dạng nên không thể xác quyết.

Ảnh: BBias.fr

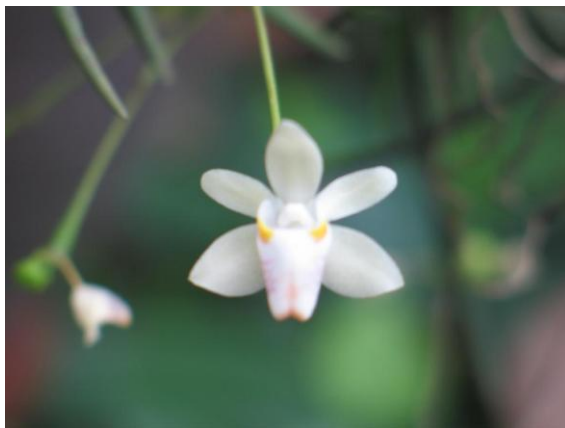
Theo Orchid species, cây *Thrixspermum hystrix* (Blume) Rchb.f. 1874 mọc ở Thailan, Lào, Java, Sumatra, Sulawesi và Philippines với những đồng danh là: *Grosourdyia hystrix* (Blume) Rchb.f. 1868; *Sarcochilus hystrix* (Blume) Rchb.f.1863; *Thrixspermum elegans* (Rchb.f.) Kuntze 1891.

Trong phần những cây *Thrixspermum* mọc ở Việt Nam, có 4 cây: *Thrixspermum fleuryi*, *Thrixspermum pauciflorum*, *Thrixspermum poilanei* và *Thrixspermum hiepii* chưa thu thập được hình ảnh và rất tiếc các tài liệu mô tả về những cây này quá ngắn ngủi và đến nay đã 7 năm qua vẫn chưa bổ túc thêm được chút nào.

Trên trang *Web RVO Orchids Talk Forum*, anh Chu xuân Cảnh có đưa hình ảnh dưới đây ra hỏi và có người cho rằng đó là cây *Thrixpermum fleuryi*. Chúng tôi nhận thấy hình ảnh cây lan này rất giống với cây *Thrixpermum formosanum* của anh Nguyễn minh Đức cùng thuộc Câu lạc bộ Trường An, Hà Nội.

Ảnh: Chu xuân Cảnh

Ảnh: Nguyễn minh Đức

Trong bài thuyết trình của TS. Dương đức Huyền thuộc viện Sinh học và Tài Nguyên đã mô tả cây *Thrixpermum fleuryi* như sau: Cây thân thảo, sống phụ sinh trên cây gỗ, thân rất ngắn, cao 1-2 cm. Lá có 4-5 chiếc, mặt trên lá màu vàng sẫm, phiến hình dải rất hẹp, kích thước 3.5-9 x 0.25 cm, cong hình máng. Cụm hoa dài 8 mm; **hoa vàng tươi hay cam, cánh môi màu trắng có đốm màu cam và lằn nâu nhạt**; lá đài dài 7-9 mm.

Phân bố: Lào Cai, Yên Bái, Phú Thọ.

Chúng tôi chưa thấy một cây lan nào phù hợp với lời mô tả kể trên.

Thực đáng tiếc rằng tác giả cũng như khoa học gia của các trang Web nổi tiếng, không nơi nào đưa ra một hình ảnh đích thực của cây lan để cho chúng ta, những kẻ yêu lan cứ phải ở trong tình trạng lúng túng như “Sầm sờ voi”.

Dem vấn đề này ra hỏi TS Leonid Averyanov, ông cho hay là không thể xác quyết danh tính của cây lan nếu không có mẫu vật dù là còn tươi hay ngâm trong cồn, bởi vì hình dáng của nhiều cây lan khá giống nhau, cần phải xem cấu trúc trong họng bông hoa mới biết rõ được, hơn nữa ý kiến của các chuyên gia về lan cũng có nhiều khi khác biệt.

Đây là lần đầu *Thrixspersmum hystrix* được tìm thấy tại Việt Nam và để vinh danh cho Ninh Thuận xin được đặt tên Việt là: Xương cá Ninh Thuận, với cây lan này tổng số loài lan ở VN là 167 và 1158 giống.

6-2014